

YUZ NERVI NEVRITI (BELL FALAJI): ETIOLOGIYA, KLINIK BELGILAR, DIAGNOSTIKA VA DAVOLASH USULLARI

Maxsudova Gulnoraxon Saidovna

*Asaka Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi
texnikumi terapiya kafedrasi katta o'qituvchisi.*

Annotatsiya: Yuz nervi nevriti, yoki Bell falaji, periferik asab tizimining eng ko'p uchraydigan kasalliklaridan biri bo'lib, yuz nervining o'tkir yallig'lanishi natijasida yuz mushaklarining bir tomonlama falaji bilan namoyon bo'ladi. Mazkur maqolada yuz nervi nevritining etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari, diagnostika usullari hamda zamonaviy davolash va reabilitatsiya yondashuvlari tahlil qilinadi. Shuningdek, mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar asosida kasallik bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar tahlili keltirilgan. Tadqiqot natijalari yuz nervi nevritini erta aniqlash va kompleks davolash bemorlarning sog'ayish darajasini sezilarli oshirishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: yuz nervi, nevrit, Bell falaji, periferik falaj, kortikosteroidlar, fizioterapiya, reabilitatsiya.

KIRISH

Yuz nervi (nervus facialis) VII juft bosh miya nervi bo'lib, yuz mimik mushaklarining harakatini, ko'z yoshi va so'lak bezlarining sekretsiasini, shuningdek tilning oldingi 2/3 qismidagi ta'm bilishni ta'minlaydi. Yuz nervi nevriti – bu yuz nervining yallig'lanishi bo'lib, ko'pincha to'satdan rivojlanadi va bemorda yuzning bir tomonida asimmetriya paydo bo'lishi bilan kechadi. Ushbu kasallik nevrologiya amaliyotida dolzarb muammo hisoblanadi, chunki u nafaqat jismoniy, balki psixoemotsional va ijtimoiy muammolarni ham keltirib chiqaradi.

Yuz nervi nevritining etiologiyasi

Yuz nervi nevritining kelib chiqish sabablari turli omillarga bog'liq bo'lib, quyidagilar asosiy etiologik omillar hisoblanadi:

- Virusli infeksiyalar (Herpes simplex, Varicella zoster)
- Sovuq qotish (gipotermiya)
- Yuqori nafas yo'llari infeksiyalari
- Quloq kasalliklari (otit, mastoidit)
- Travmalar
- Qandli diabet
- Homiladorlik
- Stress va immunitet pasayishi.

Ko'pgina tadqiqotchilar Bell falajining asosiy sababi sifatida herpes virusining latent holatdan faollashishini ko'rsatadilar.

Patogenez

Yuz nervi nevritida nerv tolalarida shish va yallig'lanish rivojlanadi. Yuz nervi tor suyak kanali ichidan o'tgani sababli, shish nervning siqilishiga olib keladi. Natijada nerv impulslarining o'tkazilishi buziladi va mushaklarda falaj yuzaga keladi.

Patogenezda quyidagi jarayonlar muhim rol o'ynaydi:

- Mikrotsirkulyatsiya buzilishi
- Ishemiya
- Demiyeleinizatsiya
- Aksonal shikastlanish.

Klinik belgilari

Yuz nervi nevriti odatda o'tkir boshlanadi va quyidagi belgilar bilan namoyon bo'ladi:

- Yuzning bir tomonida mimikaning yo'qolishi
- Og'iz burchagining pastga osilishi
- Ko'zning to'liq yopilmasligi (lagoftalm)
- Ko'z yoshi oqishi yoki quruqligi
- Ta'm bilishning buzilishi
- Quloq orqasida og'riq
- Nutq va ovqat chaynashning qiyinlashuvi.

Diagnostika

Yuz nervi nevritini tashxislashda quyidagi usullar qo'llaniladi:

- Klinik-nevrologik tekshiruv
- Elektroneyromiografiya (ENMG)
- Magnit-rezonans tomografiya (MRT)
- Kompyuter tomografiya (KT)
- Laborator tekshiruvlar (zarurat bo'lsa).

Differensial diagnostika insult, o'sma va markaziy nerv tizimi shikastlanishlaridan ajratish uchun muhim ahamiyatga ega.

Davolash usullari

Yuz nervi nevritini davolash kompleks bo'lishi lozim. Asosiy davolash usullari:

Dori vositalari:

- Kortikosteroidlar (prednizolon)
- Antivirus preparatlar
- B guruhi vitaminlari
- Tomir kengaytiruvchi va antioksidantlar

Fizioterapiya:UHF, Elektroforez, Massaj,Yuz mushaklari uchun mashqlar .

Reabilitatsiya: Logopedik mashqlar, Psixologik yordam

Uzoq muddatli fiziomashqlar

Asoratlar

Davolanmagan yoki kech aniqlangan hollarda quyidagi asoratlar kuzatilishi mumkin:

- Yuz mushaklarining doimiy falaji
- Sinkineziya
- Kontrakturalar
- Psixologik buzilishlar.

ADABIYOTLAR TAHLILI

So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar yuz nervi nevritini erta bosqichda kortikosteroidlar bilan davolash yuqori samaradorlikka ega ekanini ko'rsatmoqda. Xalqaro tadqiqotlarda fizioterapiya va reabilitatsiyaning ahamiyati alohida ta'kidlangan. Mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan ishlar esa kompleks yondashuv bemorlarning to'liq sog'ayish ehtimolini oshirishini tasdiqlaydi.

XULOSA

Yuz nervi nevriti o'z vaqtida tashxis qo'yilib, to'g'ri davolansa, ko'pchilik hollarda to'liq sog'ayish bilan yakunlanadi. Kasallikni erta aniqlash, kompleks davolash va reabilitatsiya choralarini qo'llash bemorlarning hayot sifatini yaxshilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Adams R.D., Victor M. Principles of Neurology. McGraw-Hill, 2019.
2. Bradley W.G. Neurology in Clinical Practice. Elsevier, 2020.
3. De Ru J.A., et al. Bell's palsy: treatment and prognosis. The Lancet Neurology, 2018.
4. Aminoff M.J. Clinical Neurology. McGraw-Hill, 2021.
5. Qodirov A.A. Nevrologiya. Toshkent: Ibn Sino, 2018.
6. Hasanov B.X. Periferik nerv tizimi kasalliklari. Toshkent, 2020.
7. Holland N.J., Weiner G.M. Recent developments in Bell's palsy. BMJ, 2019.